

Nr 68.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1932 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar av bestämmelserna rörande jordbrukets kreditkassor, m. m.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 26 februari 1932 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 200, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen

dels antaga såsom bilagor till statsrådsprotokollet fogade förslag till

1:o) förordning angående ändrad lydelse av § 21 förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor, samt

2:o) förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor;

dels ock besluta, att från riksgäldskontoret skola till Svenska jordbrukskreditkassan för ökning av dess grundfond överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 10,000,000 kronor med rätt för kassan att enligt bestämmelserna i förordningen om jordbrukets kreditkassor förfoga över obligationerna.

Ovanberörda till statsrådsprotokollet fogade förslag till förordningar hava jämväl fogats såsom bilagor till detta utlåtande.

I anslutning till ett utav jordbruksutredningen den 22 januari 1930 avgivet betänkande angående jordbrukets kreditförhållanden framlade Kungl. Maj:t i proposition till 1930 års riksdag (nr 268) vissa förslag angående åtgärder för främjande av jordbrukets kreditkasserörelse. Sedan riksdagen med smärre ändringar bifallit förslagen (skr. nr 378), utfärdade Kungl. Maj:t i anledning av riksdagens sålunda fattade beslut den 3 juli 1930 dels förordning om jordbrukets kreditkassor (nr 317), dels ock förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor (nr 318). Genom dessa förordningar, som trädde i kraft den 1 oktober 1930, upphävdes, med den inskränkning som föranledes av vissa övergångsbestäm-

Grunddragen av jordbrukskasseorganisationen enligt 1930 års riksdagsbeslut.

ser, kungörelsen den 18 juni 1915 (nr 236) angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit, kungörelsen den 18 juni 1915 (nr 237) angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor och kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 597) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

Den kreditorganisation, som sålunda reglerats, består av jordbrukskassor såsom lokalorgan, centralkassor för jordbrukskredit, utgörande sammanlutningar med hänsyn till verksamhetsområdet av minst 10 jordbrukskassor, samt, såsom ett för hela kasserörelsen gemensamt centralorgan, Svenska jordbrukskreditkassan.

Svenska jordbrukskreditkassan har till ändamål att driva lånerörelse genom att lämna kredit åt centralkassorna, öva kontroll och tillsyn över sådana kassor och till dem anslutna jordbrukskassor samt verka för jordbrukskasserörelsens befrämjande och utveckling i allmänhet. Därest jordbrukskreditkassans förbindelser ej kunna infrias med anlåtande av dess egna tillgängliga medel, äger jordbrukskreditkassan infordra erforderliga tillskott från centralkassorna. För jordbrukskreditkassans förbindelser svara centralkassorna i förhållande till högsta under räkenskapsåret oguldnade kapitalbeloppen av sina från jordbrukskreditkassan erhållna lån. Kan en centralkassa icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger centralkassan, äro övriga centralkassor efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Såsom grundfond för jordbrukskreditkassan har staten ställt till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 15 miljoner kronor. Obligationerna tillhöra fortfarande staten, som dock ej äger att för annat ändamål förfoga över dem, så länge jordbrukskreditkassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda. Det för jordbrukskreditkassans lånerörelse erforderliga kapitalet skall anskaffas genom upplåning. Sammanlagda beloppet av jordbrukskreditkassans upplåning får emellertid icke uppgå till mer än fem gånger beloppet av nämnda grundfond. Grundfonden, som är avsedd att tjäna som säkerhet för kassans upplåning, får av jordbrukskreditkassans styrelse, efter medgivande av fullmäktige i riksgäldskontoret, tillfälligtvis anlitas för fullgörande av kassans förbindelser, därvid dock skall iakttagas, att grundfonden efter plan, som av fullmäktige i riksgäldskontoret bestämmes, inom fem år skall återställas till sin förutvarande storlek. Jordbrukskreditkassan är skyldig gottgöra staten, vad staten till följd av kassans åtgärd nödgas utgiva i ränta å obligationerna. Hava grundfundsobligationer tagits i anspråk till belopp av nominellt en miljon kronor, får jordbrukskreditkassan icke verkställa ytterligare upplåning med mindre Kungl. Maj:t, efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret, därtill lämnar tillstånd. Jordbrukskreditkassan skall förvaltas av en på visst sätt utsedd styrelse. För tiden intill dess kassans första ordinarie ombuds-

stämma hölls i juni 1931 ombesörjdes förvaltningen emellertid av en särskilt tillsatt interimsstyrelse.

Centralkassorna och jordbrukskassorna äro ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Jordbrukskassorna hava till uteslutande syfte att bereda kredit åt sina medlemmar, och centralkassornas uteslutande ändamål är att främja de anslutna jordbrukskassornas gemensamma syfte. För att jordbrukskassa skall kunna erhålla kredit från centralkassa liksom för att centralkassa i sin ordning skall kunna få kredit från Svenska jordbrukskreditkassan fordras, att den kreditsökande kassan vunnit godkännande av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte. Godkännande lämnas allenast under förutsättning, att kassan uppfyller vissa i det följande angivna krav i fråga om ansvarighet och insatser med mera. Då godkännande meddelas åt centralkassa, skall länsstyrelsen tillika förordna ett ombud att å det allmännas vägnar öva tillsyn över centralkassans och till densamma anslutna jordbrukskassors förvaltning och verksamhet, vilket ombud skall deltaga i den årliga revisionen av centralkassans förvaltning och är berättigat att även eljest taga kännedom om centralkassan och till densamma anslutna jordbrukskassors protokoll och bokföring samt värdehandlingar och kassabehållning.

Till medlem i jordbrukskassa får icke antagas annan än i Sverige bosatt svensk undersåte eller här i landet registrerat aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk. Medlems insats får icke understiga 5 kronor för varje andel, som medlem äger i kassan. Antalet andelar, varmed medlem får vara delaktig i kassan, är på visst sätt begränsat uppåt. Av de såsom insatser tecknade belopp skola 70 procent sammanföras under benämningen jordbrukskassans insatskapital. Till den del, insats tillförts insatskapitalet, skall den återgäldas vid medlems utträde ur kassan.

Den personliga ansvarigheten får i jordbrukskassas stadgar icke bestämmas lägre än till 50 kronor för varje andel. Medlemmarna i kassan skola vid behov vara underkastade uttaxering i viss omfattning. Från kassans årsvinst skall efter vissa närmare angivna grunder avsättning göras till reservfond. I den mån årsvinsten icke åtgår för sagda ändamål, kan till medlemmarna återgäldas belopp, som enligt vad nyss nämnts under något föregående år å dem uttaxerats. I den mån årsvinsten icke skall avsättas till reservfond eller användas till återgäldande av tidigare uttaxering, kan jordbrukskassa lämna medlemmarna utdelning å deras insatser, till den del desamma tillförts insatskapitalet, dock ej efter högre räntefot än medlemmen skulle fått åtnjuta, därest insatsbeloppet i stället under året inestått å sparkasseräkning i centralkassan, och i varje fall icke efter högre räntefot än 5 procent.

Jordbrukskassas utlåningsrörelse är begränsad till medlemmarna. Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket kredit får av sådan kassa beredas en och samma medlem, (medlems lånemaximum) skall vara i stadgarna bestämt och får ej sättas högre än till 200 kronor för varje andel,

varmed medlemmen är delaktig i kassan. Utan hinder härav kan dock medlem i vissa fall erhålla lån mot säkerhet av inteckning, i den mån inteckningens kapitalvärde ligger inom $\frac{6}{10}$ av den intecknade fastighetens jordbruksvärde enligt gällande taxering. — Någon inlåningsrörelse får kassan icke för egen räkning bedriva.

Jordbrukskassa skall vara tillförbunden att i fråga om den allmänna skötseln av sin rörelse och räkenskapsföring ställa sig centralkassans anvisningar till efterrättelse samt att lämna av centralkassan utsedd revisor de tillfällen att taga del av sina böcker och värdehandlingar m. m., som erfordras för att revisorn skall kunna ordentligt fullgöra sitt uppdrag.

Till medlem i centralkassa kan enligt förordningen om jordbrukets kreditkassor endast intagas godkänd jordbrukskassa. Genom förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor har emellertid beretts möjlighet till medlemskap i centralkassa även för andra inom centralkassans verksamhetsområde lokaliserade ekonomiska föreningar, vilkas medlemmar äro personligen ansvariga för dess förbindelser och vilka hava till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binäringar vunna produkter.

Beträffande jordbrukskassas anslutning till centralkassa gäller, att jordbrukskassa, som ingår i centralkassa, skall för varje fullt tal av 20 i jordbrukskassan tecknade andelar teckna en insats å 10 kronor i centralkassan. Insats skall inbetalas kontant och tillföres oavkortad en särskild fond, benämnd centralkassans säkerhetsfond, till vilken jämväl såsom regel centralkassans hela årsvinst, sedan avdrag skett för täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, skall föras. Insats får icke av jordbrukskassan återbekommas vid utträde ur centralkassan, och utdelning å insats får icke lämnas.

Jordbrukskassa ansvarar för centralkassans förbindelser med 50 kronor för varje i jordbrukskassan tecknad andel. Centralkassas kreditgivning får icke äga rum till andra än medlemmar, och jordbrukskassa får icke beredas kredit till högre belopp än som motsvarar det sammanlagda låne-maximum, som gäller för kassans medlemmar, dock med visst undantag för lån mot säkerhet av inteckning. — I motsats mot jordbrukskassa äger centralkassa även driva inlåningsrörelse. — Centralkassa är skyldig vidtaga erforderliga åtgärder för sakkunnig uppsikt över och revision av anslutna jordbrukskassors verksamhet och förvaltning. Å andra sidan är centralkassan underkastad tillsyn och revision av jordbrukskreditkassan.

Vad angår förenämnda andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skola de vid anslutning till centralkassa ingå med minst en andel å 10 kronor. Av insatserna skola 20 procent överföras till centralkassans säkerhetsfond. Återstoden skall sammanföras under benämningen andelsföreningars insatskapital. Förening, som här avses, ansvarar för central-

kassans förbindelser med 200 kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. I avgörandet av kassans angelägenheter äger föreningen deltaga allenast med $\frac{1}{10}$ röst. Kredit till förening får icke beviljas annat än mot fullgod säkerhet och högst till ett belopp av 1,000 kronor för varje i kassan tecknad andel. Centralkassas sammanlagda utlåning till sådana föreningar får icke överstiga $\frac{1}{20}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till kassan anslutna jordbrukskassorna. I övrigt äro dessa föreningar i fråga om rättigheter och skyldigheter likställda med till centralkassorna anslutna jordbrukskassor.

För närvarande finnas sex centralkassor, nämligen Mälardalens län, Södermanlands, Östergötlands och viss del av Uppsala län, Malmöhus läns centralkassa, omfattande Malmöhus län, Södra Sveriges centralkassa, omfattande Kristianstads, Blekinge, Kronobergs, Kalmar och Hallands län, Skaraborgs läns centralkassa, omfattande Skaraborgs och Älvsborgs län, Gävleborgs läns centralkassa, omfattande Gävleborgs län och viss del av Uppsala län, samt Mellersta Norrlands centralkassa, omfattande Jämtlands och Västernorrlands län.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 januari 1931 har *interimsstyrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan* föreslagit, bland annat, att viss ändring måtte vidtagas i bestämmelserna rörande jordbrukskassas insats i centralkassa.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 januari 1931 har *jordbruksutredningen* föreslagit vissa ändringar i förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor i syfte att möjlighet att bliva medlem i centralkassa må beredas jämväl för ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet.

I anledning av nämnda skrivelser hava under februari och mars månader 1931 *utlåtanden* avgivits av lantbruksstyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige samt länsstyrelserna i Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs och Jämtlands län. Sistnämnda länsstyrelse har vid sina utlåtanden fogat yttranden från Jämtlands läns hushållningssällskap. Jämväl överståthållarämbetet har, efter remiss, inkommit med yttranden över förslagen, i fråga om jordbruksutredningens skrivelse dock allenast av det innehåll, att, enär förslaget icke vore av nämnvärd betydelse för ämbetets verksamhetsområde, ämbetet icke hade något att i anledning av förslaget anföra. Emellertid har överståthållarämbetet vid sistnämnda yttrande fogat ett av ämbetet infordrat utlåtande från Mälardalens län centralkassa. Vidare hava utlåtanden avgivits över interimsstyrelsens förslag av jordbruksutredningen samt över jordbruksutredningens förslag av interimsstyrelsen och av Sveriges allmänna lantbrukssällskap.

Sedermera har *Svenska jordbrukskreditkassan* i skrivelse den 21 januari 1932 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder till säkerställande åt jordbrukskreditkassan av en upplåning under budgetåret 1932/1933 till ett belopp av 10 miljoner kronor.

Över sistnämnda skrivelse hava *utlåtanden* avgivits av riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige samt jordbruksutredningen.

I. Förslag om viss ändring i bestämmelserna rörande jordbrukskassas insats i centralkassa.

Enligt föreskrift i § 21 av förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor skall jordbrukskassa, som ingår i centralkassa, för varje fullt tal av 20 i jordbrukskassan tecknade andelar teckna en insats å 10 kronor i centralkassan.

Kungl. Maj:ts förslag. Enligt Kungl. Maj:ts förslag i nu ifrågavarande avseende skall jordbrukskassa för varje i sådan kassa tecknad andel teckna en insats å 50 öre i centralkassan. Kungl. Maj:ts förslag, som enligt departementschefens mening icke skulle innebära någon ändring i sak av gällande bestämmelser i ämnet har motiverats med att härigenom vissa praktiska fördelar skulle vinnas.

Utskottet. Mot detta förslag har utskottet intet att erinra.

II. Förslaget om beredande av möjlighet för ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet att vinna inträde i centralkassa.

Vid behandlingen av det förslag till nu gällande förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, som Kungl. Maj:t i förenämnda proposition förelade riksdagen till antagande, underströk *särskilda utskottet* vad jordbruksutredningen anfört rörande betydelsen för andelsrörelsens utveckling av att föreningarna skaffade sig större kontant underlag för sin verksamhet genom insatsernas ökning och kontanta inbetalning samt genom en kraftig fondering. Utskottet anförde, att det vore på de förhållanden, som i sådant hänseende kännetecknade en förening, och på verksamhetens skötsel i allmänhet, som det borde bliva beroende, huruvida föreningen borde vinna anslutning till kasserörelsen och få sitt kreditbehov tillgodosett genom centralkassornas försorg. Utskottet ansåg, att det vore av betydligt större vikt att en omsorgsfull prövning av en förenings ekonomiska förhållanden i nu angivna hänseenden företoges,

gå fråga vore om inträde i centralkassa, än att föreningens medlemmar ägde personlig ansvarighet för dess förbindelser. Under betonande av nu anförda synpunkter tillstyrkte utskottet det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget att tillsvidare gälla såsom ett provisorium.

Förslaget antogs i oförändrat skick av riksdagen.

Förordningen den 3 juli 1930 (nr 318) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, för vars innehåll förut redogjorts, är avfattad i huvudsaklig överensstämmelse med av jordbruksutredningen i dess betänkande framlagt förslag. De ändringar, som därigenom vidtagits i tidigare gällande hithörande bestämmelser, hava i huvudsak allenast gått ut på att för andra ekonomiska föreningars än jordbrukskassor delaktighet i centralkassa åstadkomma regler, i stort sett motsvarande dem, vilka gälla för jordbrukskassans anslutning till centralkassa.

Samtidigt har genom förordningen om jordbrukets kreditkassor skett den ändringen i fråga om andelsföreningars anslutning till kreditkasserörelsen, att föreningarnas rätt till delaktighet i jordbrukskassa borttagits. Ekonomisk förening utan personlig ansvarighet är sålunda numera helt utestängd från möjligheten till medlemskap av sagda rörelse. Enligt övergångsstadgande i sistnämnda förordning äger emellertid förening, som var medlem i jordbrukskassa, när förordningen trädde i kraft, tillsvidare kvarstå, dock högst under tre år från ikraftträdandet.

Det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget, som grundar sig på en av jordbruksutredningen gjord framställning i ämnet, avser närmast sådan ändring i ovanberörda förordning att möjlighet öppnas jämväl för föreningar utan personlig ansvarighet, vilka enligt samma förordning för närvarande äro helt utestängda från medlemskap av jordbrukskasserörelsen, att bliva medlem av centralkassa. I samband därmed föreslås vissa ändringar med avseende å delaktighetsgrund, ansvarsbelopp m. m.

*Kungl. Maj:ts
förslag.*

Departementschefen har beträffande förevarande spörsmål anført, bland annat, följande.

»För min del ansluter jag mig till de synpunkter, som framförts därom, att vid bedömandet av huruvida en andelsförening bör medgivas inträde i centralkassa tyngdpunkten måste läggas på frågan, icke om föreningens medlemmar äro personligen ansvariga för föreningens skulder utan om föreningens insatskapital och fonder äro av den storlek och art, att föreningens ekonomi kan anses solid. Givet är, att med tillämpning av sistberörda princip föreningens anslutning till centralkassan måste föregås av en omsorgsfull undersökning av föreningens ekonomiska förhållanden, ävensom att kassan sedermera måste tillse, att föreningen underkastas regelbunden och sakkunnig revision. Under dessa förutsättningar skulle anslutningen till ifrågavarande kreditorganisation jämväl av föreningar utan personlig ansvarighet kunna bliva till fromma icke

blott för organisationen i sig själv utan även för jordbrukets hela andelsrörelse och jordbruksnäringen över huvud.

Då riksdagen år 1930 antog den nuvarande ordningen för anslutning till centralkassorna av andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, betonades uttryckligen dennas karaktär av provisorium. Man avvaktade jordbruksutredningens bebådade vidare utredning och förslag i ämnet. Visserligen omfattar den utredning och det material, som nu föreligger, icke alla på ifrågavarande spörsmål inverkan de faktorer. Icke heller har jordbruksutredningen kunnat fullfölja den tanke, som i dess betänkande uttalades, att, därest kreditgivningen åt andelsföreningarna i organisatoriskt hänseende kombinerades med utlåningen åt enskilda jordbrukare, de båda grenarna av kreditrörelsen borde hållas helt skilda från varandra beträffande kapitalanskaffning och fondering till mötande av uppkommande förluster. Emellertid skulle ett sådant särskiljande säkerligen i praktiken möta synnerligen stora svårigheter. Därest rätten till inträde i kreditkasseorganisationen och erhållande av lån därstädes i betryggande utsträckning omgärdas med säkerhetsföreskrifter till förebyggande av ökad förlustrisk för kasserörelsen och dess intressenter, synas mig i varje fall de hinder mot en lösning av förevarande problem, vilka i förutberörda hänseenden ansetts föreligga, icke vara av sådan art, att de böra medföra, att det största antalet existerande jordbruksföreningar uteslutas från möjlighet att vinna anslutning till centralkassorna. Jag biträder därför förslaget om sådan ändring i gällande bestämmelser, att jämväl föreningar utan personlig ansvarighet kunna vinna inträde uti ifrågavarande organisation.

Lämpligheten av att, på sätt nu är fallet beträffande föreningar med begränsad personlig ansvarighet, vid anslutning till kasserörelsen av även föreningar utan personlig ansvarighet låta sistnämnda föreningar direkt ansluta sig till centralkassa finner jag, på de av jordbruksutredningen därutinnan anförda skäl, icke behöva dragas i tvivelsmål. Lika med jordbruksutredningen är jag vidare av den åsikten, att villkoren och formerna för medlemskap i centralkassa böra vara desamma för samtliga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, oavsett medlemmarnas personliga ansvarighet.

Prövningen av ansökan om inträde i centralkassa synes mig i första hand böra ankomma på kassans styrelse. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att, enligt jordbruksutredningens, av mig härutinnan biträdda förslag, villkoren för vinnande av medlemskap i centralkassa för föreningar, varom nu är fråga, skola regleras genom bestämmelser, enligt vilka antalet andelar, varmed sådan förening högst kan ingå i kassan, sättes i förhållande till föreningens behållna tillgångar. Vidare föreslås, att föreningens kreditmöjligheter ställas i beroende av antalet andelar i kassan. Genom dessa bestämmelser, till vilka jag senare återkommer, torde ett ganska betydande skydd vinnas mot anslutning till centralkassorna av

föreningar med svag ekonomi ävensom mot att kasserörelsens intressen genom olämplig kreditgivning äventyras. Därmed är emellertid icke sagt, att, så snart enligt berörda bestämmelser medlemskap skulle kunna vinnas, vederbörande förening jämväl bör medgivas inträde i centralkassan. Jag förutsätter, att, såsom förut nämnts, en omsorgsfull prövning av föreningens skötsel och allmänna ekonomiska förhållanden äger rum, därvid särskild hänsyn synes böra tagas till sådana bestämmelser i föreningens stadgar, som äro ägnade att främja föreningens kapitalbildning. Föreskrift i sådant avseende torde böra inflyta i en blivande författning i ämnet. Än vidare torde, på de av statskontoret anförda skäl, böra fordras, att beslut, varigenom inträde i centralkassa meddelats här avsedd förening, godkännes av styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan.»

Enligt gällande bestämmelser skall förening, som beviljas inträde i centralkassa, ingå med minst en andel å 10 kronor. Någon begränsning av det antal andelar, som kan tecknas, är icke stadgad.

Delaktigheten.

I anslutning till förslaget om rätt jämväl för förening u. p. a. att vinna inträde i centralkassa föreslår Kungl. Maj:t att villkoren för vinnande av medlemskap i centralkassa för föreningar, varom nu är fråga, skola regleras genom bestämmelser, enligt vilka antalet andelar, varmed sådan förening högst kan ingå i kassan, sättes i förhållande till föreningens behållna tillgångar. Förslaget innebär sålunda att annan till centralkassa ansluten ekonomisk förening än jordbrukskassa må vara delaktig i kassan med högst en andel för varje fullt tal av femtio kronor av så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningssammanträde fattat beslut. Beträffande de närmare bestämmelserna härom hänvisas till § 4 i bilagda förslag till förordning i ämnet.

Kungl. Maj:ts förslag.

I denna fråga har *departementschefen* anförts, bland annat, följande.

»Jordbruksutredningens förslag i nu förevarande hänseende vill jag i huvudsak biträda. Förslaget synes mig väl ägnat att motverka den ökade förlustrisk, som anslutningen till kreditkasserörelsen av jordbrukets andelsföreningar möjligen kan innebära, och varemot man hittills sökt vinna skydd genom bestämmelsen om personlig ansvarighet hos vederbörande förenings medlemmar såsom oeftergivligt villkor för föreningens medlemskap i centralkassa. Vad som av jordbruksutredningen åsyftas med eget kapital av beskaffenhet att enligt förslaget ligga till grund vid bestämmandet av delaktighet i centralkassa synes, i anslutning till bestämmelsen i 18 § lagen om ekonomiska föreningar, lämpligen kunna angivas såsom den del av föreningens tillgångar utöver skulderna, vilken motsvarar insatskapitalet och egna fonder av i förslaget angiven art.

Ehuru jag i likhet med flera i ärendet hörda myndigheter hyser vissa

betänkligheter beträffande lämpligheten av att vid bestämmandet av det antal andelar, varmed förening må tillåtas ingå i centralkassa, hänsyn tages jämväl till i föreningen tecknade men ännu ej inbetalta insatser, har jag icke velat ställa mig avvisande mot tanken, att sagda insatser medräknas. Emellertid synes mig böra fordras, att vederbörande insats-tecknare lämnat föreningen förbindelse å det tecknade beloppet. Genom uppställande av detta krav skulle i fråga om sagda belopp ernås viss motsvarighet till vad som gäller beträffande ansvarsbeloppet i föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Ställningen, sedd ur synpunkten av möjligheterna för beloppets uttagande, är ju t. o. m. så tillvida sämre beträffande belopp av sistnämnda slag än vad som med den föreslagna anordningen skulle bliva fallet i fråga om oguldet insatsbelopp, som den personliga ansvarigheten först kan göras gällande i föreningens konkurs. Jordbruksutredningens fordran, att för de allenast tecknade insatsbeloppens inbetalande skall finnas fastställd plan av beskaffenhet att inbetalningen verkligen kommer att ske, torde kunna i sak tillgodoses genom införande av ett stadgande av innebörd, att plan för insatsernas erläggande skall vara uppgjord, samt att planen godkännes av centralkassans styrelse. Vid den granskning, som måste föregå detta godkännande, torde det vara särskilt angeläget att tillse, att den tid, inom vilken insatserna skola inbetalas, icke blivit alltför rundligt tillmätt. På grund av de skilda förhållanden, till vilka vid bedömandet av sistberörda fråga hänsyn måste tagas, torde det dock icke vara lämpligt att författningsvis uppställa någon under alla omständigheter gällande tidsbegränsning.»

*Ansvarighet
och låne-
maximum.*

Enligt gällande bestämmelser skall, såsom förut nämnts, annan förening än jordbrukskassa ansvara för centralkassans förbindelser med 200 kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. Kredit får icke beviljas annat än mot fullgod säkerhet och högst till ett belopp av 1,000 kronor för varje andel, dock att centralkassans sammanlagda utlåning till sådana föreningar, som nyss sagts, icke får överstiga $\frac{1}{20}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna.

*Kungl. Maj:ts
förslag.*

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola dessa bestämmelser på det sätt ändras, att föreningens ansvarighet för centralkassans förbindelser fastställles till allenast 50 kronor för varje föreningens andel i kassan, att kreditmöjligheten nedsättes till 200 kronor för andel, samt att centralkassa med hänsyn till den ökade anslutning, som kunde väntas ske till centralkassorna av jordbrukets andelsföreningar, medgives rätt till en sammanlagd utlåning av $\frac{1}{10}$ av det sammanslagna lånemaximum, som gäller för medlemmarna i anslutna jordbrukskassor.

Förslaget om sänkning av ansvarighetsbeloppet och minskning av kreditmöjligheten för de särskilda föreningarna har motiverats med den änd-

ring, som föreslagits skola ske beträffande föreningarnas insatsbelopp från 10 kronor till 5 kronor för andel. Genom de förordade åtgärderna skulle även uti nu ifrågavarande avseenden förening bli likställd med jordbrukare i jordbrukskassa.

Av de insatsbelopp, som erläggas till centralkassa av annan dit ansluten ekonomisk förening än jordbrukskassa, skola enligt nuvarande stadganden 20 procent överföras till centralkassans säkerhetsfond samt återstoden sammanföras under benämningen andelsföreningars insatskapital.

Fondering.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att den del av föreningens insats i centralkassa, som skall tillföras säkerhetsfonden, ökas till 30 procent, varigenom skulle vinnas överensstämmelse med de grunder, som i förevarande avseende tillämpas för jordbrukares insatser i kasserörelsen.

*Kungl. Maj:ts
förslag.*

Beträffande av Kungl. Maj:t ifrågasatta övergångsbestämmelser hänvisas till bilagda förslag till förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

*Övergångs-
bestämmelser.*

Kungl. Maj:ts förslag avseende att öppna möjlighet jämväl för ekonomisk förening utan personlig ansvarighet att vinna anslutning till centralkassa för jordbrukskredit, innebär ett realiserande av de synpunkter, varåt särskilda utskottet vid 1930 års riksdag gav uttryck, då utskottet i sitt ovanberörda, av riksdagen godkända utlåtande såsom ett provisorium tillstyrkte nu gällande bestämmelser angående rätt för sådan centralkassa att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor. Jordbruksutskottet delar den mening, att den föreslagna vidgade möjligheten till anslutning till centralkassorna torde vara ägnad att främja jordbrukskasserörelsen. Betydelsen av gynnsam utveckling på detta område framstår så mycket klarare i betraktande av de stora kreditvärigheter, med vilka jordbruket särskilt på grund av det nuvarande ekonomiska läget har att kämpa. En förutsättning är emellertid, att anslutningen endast får ske under vissa ur det allmännas synpunkt godtagbara villkor. I detta avseende innebär det föreliggande förslaget, att antalet andelar, varmed förening av här ifrågavarande slag skall högst kunna ingå i centralkassa, sättas i visst här ovan angivet förhållande till föreningens behållna tillgångar, dels att föreningens kreditmöjligheter ställas i visst beroende av antalet andelar i kassan. Departementschefen har framhållit, att med dessa bestämmelser ett betydande skydd skulle vinnas mot en anslutning av föreningar med svag ekonomi, ävensom mot att kasserörelsens intressen genom olämplig kreditgivning äventyrades. Utskottet tillstyrker den föreslagna bestämmelsen om möjlighet jämväl för ekonomiska föreningar u. p. a. till anslutning till cen-

Utskottet.

tralkassorna och har heller icke något att erinra mot de i samband därmed ifrågasatta bestämmelserna angående delaktigheten, ansvarighet och lånemaximum, fondering m. m. Utskottet vill emellertid härvid med skärpa understryka den synnerliga vikten därav, att inträde icke beviljas med mindre en ingående undersökning av vederbörande förenings ekonomiska förhållanden givit vid handen, att föreningen är grundad på solida ekonomiska principer och kan anses äga tillräckliga förutsättningar att bedriva sin verksamhet på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

III. Förslaget om säkerställande åt Svenska jordbrukskreditkassan av viss upplåning under budgetåret 1932/1933.

Vid inrättandet av Svenska jordbrukskreditkassan förutsattes, att det för dess lånerörelse erforderliga kapitalet skulle till viss del kunna upplånas i postsparbanken samt från pensionsförsäkringsfonden och riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond. Bestämmelser till möjliggörande härav infördes genom särskilda kungörelser den 17 oktober 1930 (nr 372—374) i de av Kungl. Maj:t fastställda reglementena för förvaltningen av de i postsparbanken inestående medel (1922: 522), pensionsförsäkringsfonden (1916: 232) och riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond (1917: 473). Motsvarande lånemöjligheter förelågo enligt förut gällande bestämmelser för centralkassa för jordbrukskredit, som vunnit godkännande från det allmännas sida.

Frågan om kapitalanskaffningen till jordbrukskasseorganisationens kreditrörelse ägnades vid 1930 års omorganisation av jordbrukskasseväsendet en ingående uppmärksamhet. Det av jordbruksutredningen framlagda förslaget om inrättande av Svenska jordbrukskreditkassan tillmättes därvid särskild betydelse. I propositionen till 1930 års riksdag åberopade sålunda föredragande departementschefen såsom skäl för jordbrukskreditkassans inrättande i första rummet, att anordnandet av ett för hela jordbrukskasserörelsen gemensamt centralorgan krävdes för att kapital i erforderlig utsträckning skulle kunna tillföras jordbrukskasseorganisationen. För att säkerställa jordbrukskreditkassans upplåning av kapital till erforderligt belopp ansågs det likväl nödvändigt, att medverkan lämnades från det allmännas sida. Jordbruksutredningen föreslog härutinnan, att till jordbrukskreditkassan skulle såsom grundfond överlämnas statsobligationer till ett belopp av 30 miljoner kronor. Departementschefen förordade emellertid, att statsgarantien i den av jordbruksutredningen föreslagna formen i stället skulle bestämmas till 15 miljoner kronor. I enlighet härmed avfattades propositionen till riksdagen. Särskilda utskottet uttalade i sitt över propositionen avgivna utlåtande, att det syntes utskottet vara en naturlig konsekvens av den ståndpunkt, som statsmakterna tidigare intagit

i fråga om jordbrukskasserörelsen, att staten genom en effektiv medverkan sökte säkerställa kapitaltillförseln till jordbrukskasseorganisationen, samt framhöll tillika, att tillkomsten av det föreslagna centralorganet med en till detsamma knuten statsgaranti syntes utskottet skola kunna väsentligen underlätta kapitaltillförseln till kreditorganisationen. Genom riksdagens beslut ställdes statsobligationer till det i propositionen föreslagna beloppet till jordbrukskreditkassans förfogande såsom grundfond för kassan.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag avser, att grundfonden för jordbrukskreditkassan skulle ökas från 15 till 25 miljoner kronor, för vilket ändamål statsobligationer skulle ställas till förfogande. Såsom skäl här för anför *departementschefen*, bland annat, följande.

Kungl. Maj:ts
förslag.

»Med hänsyn till beskaffenheten av den kreditvärdighet, som jordbrukskasseorganisationen skulle erhålla efter den 1930 beslutade omorganisationens genomförande, ansåg man sig kunna räkna med att jordbrukskreditkassan skulle kunna erhålla kredit, motsvarande fem gånger beloppet av grundfonden för kassan, eller alltså med 75 miljoner kronor. För jordbrukskreditkassans upplåning hava emellertid åtskilliga svårigheter mött, och jordbrukskreditkassan har enligt vad dess förevarande skrivelse utvisar i själva verket hittills icke kunnat erhålla lån utöver grundfondens belopp.

De huvudsakliga långivarna åt jordbrukskreditkassan hava varit postsparbanken och pensionsförsäkringsfonden, vilka även tidigare bidragit till ordnandet av kapitaltillförseln till jordbrukskasseorganisationen. Jordbrukskreditkassans nuvarande upplåning uppgår, enligt vad kassan uppgivit, i postsparbanken till omkring 5.5 miljoner kronor och hos pensionsförsäkringsfonden till omkring 6.5 miljoner kronor. Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden hava dessutom ställt i utsikt en ytterligare kredit för jordbrukskreditkassan å 1 miljon kronor. För utlämnande av lån utöver nu angivna belopp hava generalpoststyrelsen och nämnda fullmäktige emellertid uppställt krav på vissa säkerheter. Kredit av större betydelse hos andra långivare torde för närvarande icke stå jordbrukskreditkassan till buds. Jordbrukskreditkassan synes sålunda ej heller från riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond kunna påräkna lån till nämnvärda belopp.

Det av jordbrukskreditkassan för första halvåret 1932 beräknade upplåningsbehovet, omkring 5 miljoner kronor, förklarar kassan sig kunna täcka med de nu föreliggande kreditmöjligheterna. För säkerställande av det beräknade upplåningsbehovet för senare halvåret 1932 och förra halvåret 1933, som kassan angivit till 10 miljoner kronor, har kassan däremot funnit sig nödsakad att påkalla särskilda åtgärder från statsmakternas sida.

Nödvändigheten av att det för jordbrukskreditkassans lånerörelse oundgängligen erforderliga kapitalet står till kassans förfogande torde ligga i öppen dag. Det framgår av jordbrukskreditkassans skrivelse, att jord-

brukskasserörelsen efter omorganisationen — säkerligen ej minst tack vare den upplysnings- och organisationsverksamhet, som av jordbrukskreditkassan medelst statsunderstöd bedrivits — vunnit ökad anslutning samt att man synes kunna förvänta, att jordbrukskasserörelsen under den närmaste framtiden skall komma att ytterligare utvecklas. Statsmakterna, som med all rätt funnit jordbrukskasserörelsen vara av stort värde för lösningen av jordbrukets kreditfråga, torde under sådana förhållanden ej böra undandraga sig att nu vidtaga erforderliga åtgärder för säkerställande av jordbrukskreditkassans upplåning.»

Utskottet.

Utredningen i ärendet giver vid handen, att Svenska jordbrukskreditkassan, i vars uppgift ingår att lämna kredit åt centralkassorna, icke kunnat erhålla lån utöver den grundfond å 15 miljoner kronor, som staten ställt till förfogande i form av svenska statens fyra och en halv procent obligationer. Med hänsyn härtill och i betraktande av att jordbrukskasserörelsen, vars betydelse för ordnande av jordbrukets kreditfråga är allmänt erkänd, torde kunna förväntas komma under närmaste framtiden ytterligare utvecklas, anser utskottet i likhet med departementschefen statsmakterna icke böra undandraga sig erforderliga åtgärder för säkerställande av jordbrukskreditkassans upplåning. Utskottet vill därför tillstyrka en utökning på föreslaget sätt av jordbrukskreditkassans grundfond med 10 miljoner kronor.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

dels antaga såsom bilagor till detta utlåtande följande förslag till

1:o) förordning angående ändrad lydelse av § 21 förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor, samt

2:o) förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor;

dels ock besluta, att från riksgäldskontoret skola till Svenska jordbrukskreditkassan för ökning av dess grundfond överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 10,000,000 kronor med rätt för kassan att enligt bestämmelserna i förordningen om jordbrukets kreditkassor förfoga över obligationerna.

Stockholm den 29 april 1932.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl E. Eriksson, Gabrielsson, Tjällgren, Granath, Fritiof Gustafson, Dalberg* och *August W. Johansson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Carlström, Bengtsson* i Kullen, *Björk* i Tryde, *Otsson* i Rödningsberg, *Lindgren* och friherre *Lilliecreutz*.

Bilaga.

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av § 21 förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor.

Häri genom förordnas, att § 21 förordningen den 3 juli 1930 om jordbrukets kreditkassor skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 21.

För varje i jordbrukskassa tecknad andel skall sådan kassa teckna en insats å 50 öre i centralkassan. Insats skall kontant inbetalas. Den tillföres oavkortad centralkassans säkerhetsfond och må icke av jordbrukskassan återbekommas vid utträde ur centralkassan. Utdelning å insats må icke lämnas.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1932.

Bilaga.

Förslag

till

förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

Häri genom förordnas som följer:

§ 1.

Utan hinder av bestämmelserna i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor må på de villkor, som nedan i §§ 2—7 sägs, godkännande från det allmännas sida kunna lämnas centralkassa för jordbrukskredit, enligt vars stadgar även andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor kunna intagas såsom medlemmar. På samma villkor må godkännande ock kunna lämnas å sådan ändring i stadgarna för redan godkänd centralkassa, att till medlemmar må kunna intagas även andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

§ 2.

I stadgarna för centralkassa, som i § 1 avses, skola finnas intagna bestämmelser av det innehåll, som i §§ 3—7 här nedan stadgas.

§ 3.

Till medlem i centralkassa må ej intagas annan ekonomisk förening än sådan, som har till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärings vunnna produkter och vars styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde.

§ 4.

Annan till centralkassa ansluten ekonomisk förening än jordbrukskassa må vara delaktig i kassan med högst en andel för varje fullt tal av femtio kronor av så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningssammanträde fattat beslut.

Vid beräkningen av det belopp, för vilket förening, som ovan avses, må tillåtas ingå i centralkassa, skall iakttagas,

att såsom insatskapital må räknas jämväl tecknad men ej gulden insats i föreningen, därest insatstecknaren lämnat skriftlig förbindelse å beloppet samt för insatsens inbetalande faststälts plan, som av centralkassans styrelse godkännes;

att delaktighet i centralkassan icke får medgivas för insatser i föreningen, vilka svara mot andelar, som förvärvats i föreningen av annan ekonomisk förening, om och i den mån sagda andelar legat till grund för andelsteckning i centralkassa; samt

att såsom tillgång av beskaffenhet att utgöra underlag för delaktighet i centralkassan icke må räknas andelar, vilka föreningen förvärvat i annan ekonomisk förening, om och i den mån de mot dessa andelar svarande insatser legat till grund för andelsteckning i centralkassa.

Inträde i centralkassa må icke beviljas förening, som nu avses, med mindre kassans styrelse finner föreningen väl ägnad att kunna bedriva sin verksamhet på ett ur ekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande sätt. Beslut, varigenom inträde i centralkassa meddelats föreningen, må icke vinna tillämpning, med mindre det godkännes av styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan.

§ 5.

Insats av förening, som i § 4 avses, skall utgöra fem kronor för varje föreningens andel i centralkassan. Av insatsbeloppen skola trettio procent överföras till centralkassans säkerhetsfond. I övrigt skola insatserna sammanföras under benämningen andelsföreningars insatskapital.

Sådan förening, som nu avses, skall vara ansvarig för centralkassans förbindelser med femtio kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. Såsom medlem av centralkassa skall föreningen äga deltaga i avgörandet av kassans angelägenheter med allenast en tiondels röst.

§ 6.

För kredit till förening, som i § 4 avses, skall finnas säkerhet, som av centralkassans styrelse prövas fullt betryggande. Kredit må beredas en och samma förening till så stort sammanlagt belopp, som av centralkassans styrelse med hänsyn till säkerhetens beskaffenhet och andra ifrågakommande omständigheter prövas lämpligt, dock högst till ett belopp av tvåhundra kronor för varje av föreningen i kassan tecknad andel.

Centralkassans sammanlagda utlåning till sådana föreningar, som nyss sagts, må icke överstiga en tiondel av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna, Kungl. Maj:t dock obetaget att för särskilt fall medgiva undantag från denna begränsning.

§ 7.

I allt, varom ej i enlighet med ovan meddelade bestämmelser särskilt stadgats, skall ekonomisk förening, som i § 4 avses, vara såväl i fråga om rättigheter som beträffande skyldigheter likställd med till centralkassan ansluten jordbrukskassa.

Centralkassa skall vara berättigad att från sådan förening eller från dess medlemmar mottaga medel till förräntning å checkräkning.

§ 8.

Genom vad härovan stadgats göres ej ändring uti vad i § 20 av ovan nämnda förordning den 3 juli 1930 föreskrives i fråga om det minsta antal jordbrukskassor, som skola hava anslutit sig till centralkassa, för att denna må vinna godkännande från det allmännas sida, eller uti stadgandet i § 36 av samma förordning därom, att åt centralkassa lämnat godkännande kan återkallas, om antalet anslutna jordbrukskassor nedgår under tio och bristen ej inom viss tid fylls.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1932, då förordningen den 3 juli 1930 (nr 318) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skall upphöra att gälla, dock att sistnämnda förordning skall äga fortsatt tillämpning till den 1 januari 1935 beträffande centralkassa, som före den 1 oktober 1932 vunnit godkännande från det allmännas sida. Sådan kassa vare, vid äventyr att godkännandet återkallas, pliktig att före den 1 januari 1935 hos vederbörande länsstyrelse visa, att kassans stadgar överensstämma med vad i denna förordning föreskrives.

Har centralkassa före den 1 januari 1935 i enlighet med de för kassan gällande stadgar utlämnat lån på viss tid, vare kassan i intet fall pliktig att på grund av denna förordning och därav föranledda stadgeändringar indraga lånet före förfallodagen. Har i nyssnämnda ordning lån utlämnats med förbehåll om viss uppsägningstid, vare kassan i intet fall pliktig att på grund av denna förordning och därav föranledda stadgeändringar uppsäga lånet till betalning före utgången av år 1937.